

GIẢI QUYẾT VIỆC LÀM CHO THANH NIÊN Ở TỈNH ĐỒNG NAI^(*)

PHAN TUẤN ANH^(**)

Ngày nhận bài: 18/9/2024 Ngày thẩm định: 23/9/2024 Ngày duyệt đăng: 25/11/2024

Tóm tắt: Giải quyết việc làm cho thanh niên là tiền đề quan trọng nhằm sử dụng hiệu quả nguồn lao động trẻ, đóng vai trò chiến lược trong công cuộc công nghiệp hóa, hiện đại hóa của địa phương. Trên cơ sở phân tích tình hình việc làm của thanh niên trên địa bàn tỉnh Đồng Nai, bài viết đề xuất một số giải pháp góp phần giải quyết việc làm cho thanh niên tỉnh Đồng Nai thời gian tới.

Từ khóa: giải quyết việc làm; thanh niên; tỉnh Đồng Nai

1. Đặt vấn đề
Đồng Nai là tỉnh nằm trong vùng kinh tế trọng điểm phía Nam, có nhiều lợi thế thu hút các doanh nghiệp đầu tư trong và ngoài nước. Đây là điều kiện thuận lợi cho lực lượng lao động, trong đó có thanh niên ở Đồng Nai và các địa phương trong cả nước. Hiện nay, toàn tỉnh Đồng Nai có 3.242.802 người, trong đó có 785.813 thanh niên từ 16 đến 30 tuổi, chiếm 24,13%. Nhóm thanh niên có độ tuổi từ 16 - 20 tuổi là 235.394 người, từ 21 - 25 tuổi là 249.259 người, từ 26 - 30 tuổi là 301.160 người. Số thanh niên nông thôn chiếm 57,5% và số thanh niên đô thị chiếm 42,5% tổng số thanh niên toàn tỉnh⁽¹⁾. Đây là nguồn nhân lực dồi dào góp phần quan trọng vào sự phát triển kinh tế - xã hội và giữ vững quốc phòng - an ninh của địa phương. Quán triệt tinh thần và

mục tiêu của Chiến lược phát triển thanh niên Việt Nam giai đoạn 2021 - 2030 là “nâng cao chất lượng đào tạo nghề và tạo việc làm bền vững cho thanh niên; phát triển nguồn nhân lực trẻ chất lượng cao”⁽²⁾, Đồng Nai đã thực hiện nhiều chính sách, chương trình tạo việc làm cho thanh niên, như: Chương trình hỗ trợ thanh niên khởi nghiệp giai đoạn 2024 - 2030 trên địa bàn tỉnh Đồng Nai; Ngày hội thanh niên công nhân và việc làm; Chương trình thanh niên nông thôn sáng tạo khởi nghiệp,... Những việc làm này cho thấy quyết tâm của tỉnh Đồng Nai đối với công tác tạo việc làm cho thanh niên, phát huy nguồn lực thanh niên trong phát triển công nghiệp hóa, hiện đại hóa.

Hiện nay, tỉnh Đồng Nai có 31 khu công nghiệp đã đi vào hoạt động với nhu cầu tuyển dụng lao động rất lớn. Hằng năm, tỉnh cần bổ sung thêm khoảng 80.000 lao động, trong đó, trên 17.000 lao động có kỹ thuật trình độ trung cấp trở lên⁽³⁾. Đây chính là cơ hội để thanh niên tiếp cận việc làm một cách ổn định. Tuy nhiên, thực tế cho thấy, tỷ lệ thanh niên thất nghiệp vẫn rất cao, đặc biệt là thanh niên ở nông thôn. Thiếu việc làm hoặc thất nghiệp không chỉ gây ra những hệ lụy xã hội,

^(*) Bài viết sử dụng một phần kết quả nghiên cứu của Đề tài cấp tỉnh *Nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân trên địa bàn tỉnh Đồng Nai* do PGS, TS. Nguyễn Thị Thanh Thủy làm chủ nhiệm

^(**) ThS, Trung tâm Kinh tế học, Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ

mà còn lãng phí tiềm năng nguồn nhân lực trẻ. Vì vậy, đòi hỏi tỉnh Đồng Nai cần có những chính sách và giải pháp thiết thực để tạo việc làm cho thanh niên, khai thác và phát huy tốt tiềm năng của nguồn lực này đối với sự phát triển của địa phương trong tương lai.

2. Tình hình việc làm của thanh niên tỉnh Đồng Nai

Theo kết quả khảo sát, phần lớn thanh niên ở tỉnh Đồng Nai làm việc trong ngành công nghiệp, xây dựng và thương mại - dịch vụ, với tỷ lệ lần lượt là 44% và 33%, lao động tự do chiếm 08% và làm nông nghiệp chiếm 6%⁽⁴⁾. Tỷ lệ thanh niên lao động trong các thành phần kinh tế đã có sự thay đổi đáng kể, phù hợp với nền kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế. Sự phát triển của khu vực kinh tế ngoài nhà nước đã tạo cơ hội việc làm cho phần lớn thanh niên. Năm 2022, tỷ lệ thanh niên có việc làm là 67,32%, trong đó, thanh niên lao động trong khu vực kinh tế ngoài nhà nước chiếm 41,9% và kinh tế có vốn đầu tư nước ngoài là 54,4%. Tỷ lệ thanh niên làm trong khu vực nhà nước chỉ chiếm 3,7%⁽⁵⁾.

Tổng số thanh niên đang có việc làm có hợp đồng lao động là 82,7%; hợp đồng không xác định thời hạn là 35,7%; hợp đồng 01 năm đến dưới 03 năm là 38,2%. Tỷ lệ thanh niên tham gia đóng bảo hiểm xã hội tại nơi làm việc là 70,9%⁽⁶⁾; 83,63% thanh niên lao động thu nhập khoảng 6,67 triệu đồng/tháng, cao hơn mức thu nhập bình quân đầu người của tỉnh (6,57 triệu đồng/người/tháng). Đây là mức thu nhập đứng thứ 03 cả nước⁽⁷⁾. Từ đó cho thấy, phần lớn thanh niên hiện đang có công việc với thu nhập ổn định. Đây chính là điểm sáng trong bức tranh việc làm của thanh niên tỉnh Đồng Nai hiện nay.

Hệ thống chính sách việc làm ở Đồng Nai tương đối đồng bộ. Đồng Nai đã triển khai thực hiện Quyết định số 1523/QĐ-UBND ngày 07/5/2018 của Ủy ban nhân dân tỉnh về *phê duyệt Kế hoạch Hỗ trợ hệ hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo trên địa bàn tỉnh Đồng Nai giai đoạn 2018 - 2023*. Hiện nay,

tỉnh Đồng Nai đã có hệ thống các trung tâm, cơ sở, sàn giao dịch việc làm, tổ chức được nhiều hoạt động giới thiệu thanh niên đến với doanh nghiệp và đạt kết quả quan trọng trong việc kết nối cung - cầu lao động.

Bên cạnh những kết quả đạt được, vẫn đề giải quyết việc làm cho thanh niên tỉnh Đồng Nai *vẫn còn hạn chế*.

Theo kết quả điều tra, tỷ lệ thanh niên thất nghiệp là 4,6%, cao hơn rất nhiều so với tỷ lệ thất nghiệp chung của toàn lực lượng lao động là 1,8%. Số lượng thanh niên thất nghiệp chủ yếu tập trung ở nhóm thanh niên chưa qua đào tạo và nhóm thanh niên có trình độ cao đẳng/đại học. Đối với nhóm chưa qua đào tạo, tỷ lệ thanh niên thất nghiệp nhiều nhất nằm trong nhóm học vấn cấp 2 và cấp 3 chiếm tỷ lệ 72,5%⁽⁸⁾. Đây là nhóm công nhân làm việc trong các nhà máy sản xuất, chịu ảnh hưởng nặng nề từ việc cắt giảm lao động của các doanh nghiệp từ giai đoạn bùng phát đại dịch COVID-19 đến nay. Vì chưa qua đào tạo chuyên môn kỹ thuật nên nhóm lao động này khá khó khăn trong việc tìm kiếm việc làm trong bối cảnh các doanh nghiệp vẫn chưa phục hồi các đơn hàng như trước. Mặt khác, nhóm thanh niên ở cấp trình độ cao đẳng/đại học cũng rơi vào tình trạng thất nghiệp khá nhiều, chiếm 27,5%⁽⁹⁾.

Tỷ lệ thanh niên làm công nhân/thợ thủ công khá lớn, chiếm 39,19%, nhưng chỉ có 7,68% là làm chuyên viên kỹ thuật. Mặt khác, tỷ lệ lao động giản đơn chiếm số lượng khá cao 14,75%, không chênh lệch nhiều với công việc buôn bán/dịch vụ hay nhân viên bán hàng/hành chính sự nghiệp⁽¹⁰⁾. Đây là vấn đề đáng lo ngại về chất lượng việc làm của thanh niên. Vì lao động giản đơn là những công việc bấp bênh, thu nhập thấp, chỉ khoảng 4,42 triệu đồng/tháng⁽¹¹⁾, thấp hơn rất nhiều so với mức thu nhập bình quân đầu người của toàn tỉnh Đồng Nai, do đó, họ không thể bảo đảm chất lượng cuộc sống.

Thanh niên ở thành thị và thanh niên ở nông thôn có sự chênh lệch việc làm rất lớn. Thanh niên ở thành thị có cơ hội lựa chọn việc làm

nhiều hơn. Tỷ lệ thanh niên ở thành thị làm công nhân, nhân viên văn phòng, buôn bán, các ngành dịch vụ chiếm tỷ lệ khá cao, lần lượt là 23,93% và 19,66%. Trong khi đó, thanh niên ở nông thôn chủ yếu làm việc trong các khu công nghiệp với 45,21%, lao động giản đơn với 15,71%, cao hơn các vị trí việc làm khác so với thanh niên ở thành thị⁽¹²⁾. Từ đó, dẫn đến có sự khác biệt trong thu nhập giữa hai nhóm thanh niên thành thị và thanh niên nông thôn.

Tỷ lệ lao động chưa qua đào tạo vẫn còn khá cao. Theo kết quả xử lý từ Dữ liệu Tổng Điều tra Lao động - Việc làm năm 2022 của Tổng cục Thống kê, tỷ lệ thanh niên tỉnh Đồng Nai đang làm việc không có chuyên môn kỹ thuật chiếm đến 78,4%, dẫn đến một bộ phận thanh niên lâm vào tình trạng bấp bênh về việc làm, hạn chế khả năng tuyển dụng ở các vị trí đòi hỏi kỹ năng và trình độ cao. Chất lượng đào tạo của các trường ở Đồng Nai không đồng đều, phần lớn các cơ sở chưa tạo được niềm tin về chất lượng đối với doanh nghiệp và học viên: “Mỗi năm, Đồng Nai có hơn 30 ngàn thí sinh tốt nghiệp trung học phổ thông, nhưng chỉ có khoảng 3.000 thí sinh chọn học các trường đại học ở Đồng Nai (tương đương 10%), còn lại chọn học đại học ở Thành phố Hồ Chí Minh”⁽¹³⁾. Điều này, không chỉ khiến Đồng Nai bị “chảy máu” nhân lực, mà còn dẫn đến hệ lụy “thừa thầy, thiếu thợ”, nhiều sinh viên, học sinh ra trường không tìm được việc làm trong khi doanh nghiệp vẫn đang “khát lao động”. Bên cạnh đó, một bộ phận lớn sinh viên sau khi tốt nghiệp không trở về địa phương đã làm gia tăng sức ép về việc làm ở khu vực thành thị, đồng thời gây lãng phí nguồn lực xã hội.

Các cấu phần trong hệ sinh thái khởi nghiệp của tỉnh hoạt động rời rạc, chưa thiết lập nhiều quan hệ hợp tác để thanh niên khởi nghiệp hiệu quả và có chiều sâu⁽¹⁴⁾. Mặt khác, nguồn vốn và khả năng tiếp cận nguồn vốn hỗ trợ thanh niên khởi nghiệp, lập nghiệp còn nhiều vướng mắc: “Thanh niên làm kinh tế luôn có nhu cầu vay vốn, nhưng việc tiếp cận rất khó khăn. Trong khi đó, đối với Quỹ Đồng

hành với thanh niên Đồng Nai do Tỉnh Đoàn quản lý và nguồn vốn từ Ngân hàng Chính sách xã hội dễ vay, lãi suất thấp hoặc không tính lãi nhưng nguồn vốn lại rất ít”⁽¹⁵⁾.

Nguyên nhân là do chính sách hỗ trợ việc làm ở tỉnh Đồng Nai chưa hoàn thiện, hiệu quả; sự tiếp cận và thụ hưởng các chính sách này của thanh niên chưa đầy đủ; thiếu các chính sách đặc thù, dành riêng cho thanh niên thuộc nhóm yếu thế, thanh niên ở nông thôn, vùng sâu, vùng xa. Kết nối cung và cầu của thị trường lao động với thanh niên chưa thực sự hiệu quả. Công tác thu thập thông tin, giới thiệu việc làm ở các địa phương, đặc biệt ở nông thôn, vùng sâu, vùng xa chưa đầy đủ, dẫn đến thanh niên bị hạn chế trong việc tiếp cận và thụ hưởng các chính sách giới thiệu việc làm. Công tác đánh giá, dự báo thị trường lao động chưa được quan tâm và đầu tư đúng mức. Công tác thông tin tuyên truyền về các chế độ, chính sách và hỗ trợ vay vốn cho người lao động đi làm việc ở nước ngoài theo hợp đồng ở khu vực nông thôn, vùng sâu, vùng xa chưa hiệu quả. Cơ cấu đào tạo còn “lệch pha” so với nhu cầu của thị trường lao động. Thiếu định hướng của thị trường lao động cũng như sự tham gia hợp tác của doanh nghiệp trong đào tạo nên các trường vẫn chủ yếu tuyển sinh theo “thị hiếu” và đào tạo dựa trên những gì mình có, chứ không theo những gì doanh nghiệp cần,...

3. Giải pháp giải quyết việc làm cho thanh niên tỉnh Đồng Nai trong thời gian tới

Thứ nhất, tiếp tục hoàn thiện và phát huy hiệu quả các chính sách hỗ trợ việc làm cho thanh niên

Chính quyền cần hoàn thiện, chú trọng thực thi hiệu quả các chính sách, chương trình hỗ trợ thanh niên lập nghiệp và khởi nghiệp, như: dự án phát triển thị trường lao động và việc làm; đề án hỗ trợ học sinh, sinh viên khởi nghiệp đến năm 2025; hỗ trợ thanh niên lập nghiệp, khởi sự doanh nghiệp qua Quỹ quốc gia về việc làm và các nguồn tín dụng ưu đãi khác. Tạo điều kiện thuận lợi cho các cơ sở kinh doanh, doanh nghiệp nhỏ và vừa, mô hình

kinh tế, phát triển sản xuất của thanh niên, các dự án giải quyết việc làm cho thanh niên hoàn thành nghĩa vụ quân sự và các đối tượng thanh niên yếu thế, dễ bị tổn thương được vay vốn với lãi suất ưu đãi từ quỹ giải quyết việc làm và các chính sách hỗ trợ lãi suất khác của Nhà nước hiện hành để đầu tư phát triển, mở rộng sản xuất và tạo việc làm ổn định.

Cần thực hiện tốt chính sách huy động nguồn lực để tăng vốn Quỹ quốc gia hỗ trợ việc làm cho thanh niên nông thôn nhằm đầu tư ngân sách thỏa đáng để mở rộng mạng lưới dạy nghề, kéo gần khoảng cách việc làm giữa thanh niên ở nông thôn và thanh niên ở thành thị; phổ cập nghề và hỗ trợ tín dụng ưu đãi cho thanh niên khu vực nông thôn vay vốn tạo việc làm. Tạo môi trường thuận lợi và khuyến khích các thành phần kinh tế đầu tư vào khu vực nông thôn để phát triển sản xuất, tạo việc làm mới, tăng thu nhập cho thanh niên khu vực nông thôn cải thiện đời sống. Ngoài ra, các tổ chức, ban, ngành cần đẩy mạnh hoạt động kết nối các dự án khởi nghiệp của thanh niên với các quỹ đầu tư hỗ trợ khởi nghiệp trong và ngoài nước.

Bên cạnh đó, cần đẩy mạnh hoạt động tư vấn, giới thiệu, hỗ trợ thanh niên về các chế độ, chính sách và hỗ trợ vay vốn cho người lao động đi làm việc ở nước ngoài theo hợp đồng nhằm tạo điều kiện để họ tiếp cận được môi trường làm việc chuyên nghiệp, thu nhập cao và ổn định cuộc sống, qua đó góp phần phát triển kinh tế - xã hội địa phương. Chú trọng công tác tuyên truyền, đơn giản hóa các thủ tục, đa dạng hóa các hình thức hỗ trợ, ... để thu hút và tạo điều kiện thuận lợi cho thanh niên tiếp cận, thụ hưởng chính sách, đặc biệt là thanh niên ở nông thôn, thanh niên là người dân tộc thiểu số, hộ nghèo, ...

Thứ hai, nâng cao chất lượng công tác giáo dục, đào tạo cho thanh niên

Chính quyền cần tiếp tục đổi mới cơ chế, chính sách đào tạo đối với thanh niên khu vực nông thôn và các đối tượng chính sách, đồng bào dân tộc thiểu số, các em có hoàn cảnh khó khăn, như miễn giảm học phí, hỗ trợ chi phí học

tập, chính sách nội trú, ... khuyến khích các em tham gia học nghề để tăng lực lượng lao động.

Đẩy mạnh công tác dự báo cung - cầu lao động, làm cơ sở cho nhà trường, các ban, ngành đoàn thể thực hiện công tác hướng nghiệp hiệu quả ở bậc trung học cơ sở và trung học phổ thông. Các cơ sở đào tạo cần dựa vào nhu cầu của thị trường lao động để nâng cao chất lượng đào tạo và chú trọng cung cấp các kỹ năng thực tế cho học sinh, sinh viên.

Đẩy nhanh xã hội hóa lĩnh vực giáo dục nghề nghiệp về quy mô, chất lượng để tạo cơ cấu lao động hợp lý, theo đúng định hướng phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh. Chính quyền cần có cơ chế, chính sách giảm thuế, ưu đãi đầu tư cơ sở vật chất để gắn kết doanh nghiệp với các cơ sở đào tạo trong việc tiếp nhận thực tập, tuyển dụng và nội dung đào tạo theo hướng đáp ứng yêu cầu của doanh nghiệp, hội nhập và cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư. Nghiên cứu, phổ biến các chứng nhận nghề, kỹ năng nghề theo tiêu chuẩn quốc tế nhằm tạo điều kiện cho thanh niên tham gia các thị trường lao động trong và ngoài nước.

Thứ ba, đẩy mạnh hoạt động truyền thông hướng nghiệp và kết nối việc làm cho thanh niên

Đẩy mạnh truyền thông hướng nghiệp, tuyên truyền các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật Nhà nước về hỗ trợ đào tạo nghề, tạo việc làm, thông tin thị trường xuất khẩu lao động cho thanh niên thông qua đoàn thể, mạng xã hội. Khuyến khích học sinh, sinh viên lựa chọn nghề nghiệp theo nhu cầu của doanh nghiệp và thị trường lao động. Tổ chức ngày hội tư vấn, tuyển sinh trực tiếp tại các trường phổ thông trung học và trung học cơ sở, tạo điều kiện thuận lợi để học sinh giao lưu, trao đổi các thông tin về nghề nghiệp, hướng nghiệp, đào tạo và việc làm sau đào tạo.

Đa dạng hóa các hoạt động giao dịch việc làm, xây dựng cơ sở dữ liệu việc tìm người - người tìm việc thông qua ứng dụng công nghệ thông tin để tăng cường tư vấn, giới thiệu việc làm cho thanh niên. Bên cạnh đó, tổ chức đoàn thanh niên, các cán bộ phụ trách tại địa bàn

nông thôn và dân tộc thiểu số cần quan tâm, đẩy mạnh tuyên truyền giáo dục, đào tạo, khơi gợi ý thức chủ động nâng cao trình độ, tự thân lập nghiệp của thanh niên để kéo gần khoảng cách chênh lệch về việc làm, thu nhập giữa thanh niên nông thôn và thanh niên thành thị.

Thứ tư, nắm bắt nhu cầu thị trường lao động và xu hướng phát triển của thanh niên để có những chính sách hỗ trợ việc làm hiệu quả

Định kỳ thu thập thông tin về thị trường lao động, yêu cầu của doanh nghiệp về trình độ, kỹ năng đối với chất lượng nguồn lực, truyền thông cho thanh niên thông qua mạng xã hội, nhà trường và tổ chức đoàn thanh niên ở địa phương. Tạo kênh kết nối giữa thanh niên với các sản phẩm dịch vụ việc làm, ngày hội tư vấn hướng nghiệp và các hoạt động tham quan doanh nghiệp để họ có thêm thông tin về thị trường lao động, nắm bắt được các kỹ năng mà doanh nghiệp cần. Từ đó, giúp thanh niên định hướng nghề nghiệp phù hợp, trau dồi kỹ năng cần thiết để tham gia vào thị trường lao động.

Xây dựng các chính sách, chiến lược đào tạo kỹ năng cần thiết cho thanh niên nhằm đáp ứng yêu cầu của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư. Ngoài ra, cần điều chỉnh chính sách hỗ trợ vốn, đào tạo kỹ năng, năng lực sáng tạo phù hợp để thanh niên vững tâm, thích ứng với yêu cầu, nhiệm vụ trong tình hình mới.

Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh các cấp ở tỉnh cần phát huy vai trò là cầu nối để thanh niên tiếp cận vay vốn, học nghề, tạo nghề và tìm kiếm cơ hội việc làm, vươn lên ổn định cuộc sống. Các cơ sở đoàn cần phối hợp với Sở Lao động - Thương binh và Xã hội, các cơ sở giáo dục, đào tạo, Trung tâm Khuyến công, các cơ sở dạy nghề, các công ty tư vấn xuất khẩu lao động uy tín, Ngân hàng Chính sách xã hội tỉnh đưa nguồn vốn ưu đãi giải quyết việc làm của Trung ương Đoàn và của tỉnh hỗ trợ thanh niên vay vốn phát triển sản xuất, kinh doanh. Từ đó, tăng quy mô và hiệu quả triển khai các chương trình hỗ trợ nghề nghiệp, tạo việc làm cho thanh niên.

4. Kết luận

Trong bối cảnh già hóa dân số đang diễn ra, việc chú trọng giải quyết, nâng cao chất lượng việc làm cho thanh niên được tỉnh Đồng Nai xác định là nhiệm vụ quan trọng trong phát triển kinh tế - xã hội. Chính vì vậy, công tác xây dựng, thực thi các chính sách nhằm tạo việc làm cho thanh niên tỉnh Đồng Nai, đặc biệt là nhóm thanh niên ở nông thôn, dân tộc thiểu số, vùng sâu, vùng xa đã đạt được những kết quả quan trọng, góp phần khai thác hiệu quả nguồn lực nhân lực thanh niên của tỉnh Đồng Nai, từng bước đạt mục tiêu trở thành tỉnh phát triển văn minh, hiện đại, tốc độ tăng trưởng cao, vượt qua ngưỡng thu nhập cao trong nhóm đầu của cả nước theo Quyết định số 586/QĐ-TTg ngày 03/7/2024 của Thủ tướng Chính phủ về *phê duyệt Quy hoạch tỉnh Đồng Nai thời kỳ 2021 - 2030, tầm nhìn đến năm 2050* □

⁽¹⁾ Quyết định số 261/QĐ-UBND ngày 21/02/2023 của Ủy ban nhân dân tỉnh Đồng Nai ban hành Chương trình phát triển thanh niên tỉnh Đồng Nai giai đoạn 2022 - 2030

⁽²⁾ Quyết định số 1331/QĐ-TTg ngày 24/07/2021 của Thủ tướng Chính phủ ban hành Chiến lược phát triển thanh niên giai đoạn 2021 - 2030

⁽³⁾ Phong Lan, *Nâng chất nguồn nhân lực, đáp ứng thị trường lao động*, <https://dongnai.gov.vn>, ngày 12/9/2023

^{(4), (8), (9), (10) và (12)} Kết quả khảo sát của Đề tài cấp tỉnh năm 2024 *Nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân trên địa bàn tỉnh Đồng Nai* do PGS, TS. Nguyễn Thị Thanh Thủy làm chủ nhiệm

^{(5), (6) và (11)} Bộ số liệu Điều tra Lao động - Việc làm, Tổng cục Thống kê, 2022

⁽⁷⁾ Hà Lê, *Đồng Nai đứng thứ 03 cả nước về thu nhập bình quân đầu người năm 2023*, <https://baodongnai.com.vn>, ngày 28/6/2024

⁽¹³⁾ Lam Khuê, *Nhiều trường đại học tại Đồng Nai: Nâng cao chất lượng để thu hút sinh viên*, <https://www.dongnai.gov.vn>, ngày 26/5/2024

⁽¹⁴⁾ Vương Thế, *Tim giải pháp thúc đẩy khởi nghiệp đổi mới sáng tạo*, <https://baodongnai.com.vn>, ngày 05/10/2021

⁽¹⁵⁾ Lê Lâm, *Thanh niên nông thôn khó tiếp cận vốn vay để khởi nghiệp*, <https://thanhnien.vn>, ngày 24/12/2018